

**Pažyma apie sklype Maironio g. 27A, Vilniuje, ir jo aplinkoje
atliktus archeologinius tyrimus, vietovės archeologinę situaciją**

Archeologinių ir kitų tyrimų apžvalga–apibendrinimas

Autorius –

4/23/2018

Jvadas. Iš istorinių planų, kitos istorinės informacijos, bendro istorinės geografijos suvokimo, žinoma, kad tiriamasis sklypas Maironio g. 27A yra amžių bėgyje stipriai kitusiame, urbanizuotame Vilnios upės šlaite. Natūraliai bei dėl žmogaus veiklos šioje Vilniaus dalyje Vilnios vaga kito, atsirasdavo ir nunykdamo protakos, kanalai, salos, kol galop susiformavo dabartinė situacija, kai upės vaga nuo tiriamojo sklypo šiaurės rytinės ribos yra nutolusi apie 120 m. Iš istorinių planų, pvz., vadinamojo „Fiurstenhofo“ Vilniaus plano, datuojamo 1737 metais, žinome, kad kai kuriais istoriniais laikotarpiais vanduo būdavo gerokai arčiau sklypo Maironio g. 27A vietos. Vilniaus miesto dalis, kurioje yra tiriamasis sklypas veikiausiai buvo apgyvendinta ar tiesiog buvo gyvenamosios vietos įtakos zonoje jau XIV amžiuje. Pasibaigus kovų su kryžiuočiais ir jų sąjungininkais, vidaus kovų laikotarpiui, po santykinai ramaus XV amžiaus II ketvirčio – II pusės, XV amžiaus pabaigoje Lietuvos sostinei iškilo pavojus iš Rytų – Maskvos valstybės ir jos tuometinių sąjungininkų, Krymo totorių. Totorių raiteliai pasiekdavo netolimas Vilniaus apylinkes, todėl buvo būtina įtvirtinti miestą. Tuo tikslu 1503–1522 metais centrinė miesto dalis apjuosta mūrine gynybine siena su vartais. Dalis tiriamojo sklypo atsidūrė vidinėje (miesto) gynybinės sienos pusėje, dalis – išorinėje (priemiesčio). XVI amžiuje – XVII amžiaus I pusėje gynybinės sienos vidiniame perimetre, būta gynybiniais tikslais neužstatyto zonos – pravažiavimo kelio. Tikėtina, kad iš tokio kelio išsivystė ir pietinė dabartinės Bokšto gatvės dalis. Vėliau, miestui vystantis, šios teritorijos užstatymas, veikla joje kito. Sklypo istorinė urbanistinė raida tyrinėjama istorikės Aušrelės Racevičienės parengtoje istorinėje pažymoje, todėl istorinių duomenų plačiau nebeapžvelgsime.

Tiriamajame sklype ir artimiausioje jo aplinkoje yra atliktas santykinai didelis kiekis archeologinių tyrimų, todėl yra galimybė, pasiremiant ankstesnių tyrimų rezultatais, apžvelgiant pagrindinius šių tyrimų metu fiksuotus faktus, bent dalinai rekonstruoti sklypo ir jo artimiausios aplinkos raidą. Tai ir yra pagrindinis šio darbo tikslas.

Archeologinių tyrimų apžvalga. Archeologiniai tyrimai tiriamajame sklype, tuomet vadintame „Tiesos g. 19/26“ pirmą kartą atlikti 1983 metais. Čia buvo sumanyta statyti šiluminę vandens siurblinę, o statybos vietoje buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai¹. Siekta išsiaiškinti būsimos statybos teritorijoje esančio kultūrinio sluoksnio vertę, storį, ruošiantis kitame archeologinių tyrimų sezone atlikti [detaliuosius] archeologinius tyrimus. Ištirtos septynios įvairaus dydžio [žvalgomosios] perkastos (žr. pav. 1, 3, 4). Tyrimai vyko tuomet sklypo vietoje buvusiam terasuotame šlaite, tad jas stengtasi išdėstyti taip, kad jos apimtų beveik visą sklypo teritoriją, o jas ištyrus būtų galima padaryti suvestinį šlaito pjūvį. Žvalgomųjų tyrimų metu ištirtas 81,4 m² plotas. *Perkasa 1* 7,4×4,0 m dydžio, žemės paviršiaus H_{abs.} (Baltijos aukščių sistemoje) 110,96–111,48 m. Perkasoje fiksuotas 2,5–3,0 m pločio perkasimas, nustatyta, kad tai yra medinio vandentiekio vieta. Statant šį vandentiekį apardytas akmenų grindinys. Šis grindinys iš stambokų lauko akmenų, kurie sukrauti netvarkingai, nehorizontaliai. Žemiau grindinio iki pat įžemio kasti pilkos žemės sluoksniai, kuriuose aptikta keraminių indų šukių. Pasiekus įžemį jame išryškėjo dvi ovalo pavidalo tamsios žemės dėmės – menamos ilgalaikės ugniavietės. Tiriant jas surasta XIV–XV amžiams būdingos buitinės keramikos fragmentų. Tiriant vandentiekio perkasimą, kuris nuo įžemio paviršiaus įgilintas 1,0–1,3 m, nustatyta, kad šioje vietoje būta dviejų lygiagrečių vamzdžių (sunkyę), atstumas tarp kurių 35 cm. Rasta keletas medinių vamzdžių geležinių movų fragmentų. Vamzdžiai buvo nuolaidūs šlaito kryptimi. *Perkasa 2* tirta 2 m atstumu rytus pirmosios perkastos

¹ STASYS PATKAUSKAS, *Žvalgomųjų archeologinių darbų Vilniuje, Tiesos 19–27 (Kūdry – Bokšto g. Kampas) ataskaita*, Vilnius, 1985, Lietuvos istorijos instituto rankraštynas (toliau – LIIR) f. 1 byla 1423;

pietrytinio kampo. Perkasa 2 4,7 m ilgio ir 2 m pločio. Žemės paviršiaus $H_{abs.}$ perkastos vietoje 108,97–111,25 m. Ji buvo tiriama toje vietoje, kur žemės paviršius staigiai pereina į statų šlaitą. Nukasant viršutinius sluoksnius, kurių storis siekė 1,0–1,2 m, jų apatinėje dalyje ėmė daugėti griuvenų, kalkių skiedinio, o 1,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus ėmė ryškėti sienos kontūrai. Mūras – netvarkingai sukrauti akmenys, plytų dalys, geltonos ir rausvos spalvų be [aiškesnės] sistemos mūrytos plytos. Atkasus sieną paaiškėjo, kad tai pietų–šiaurės kryptimi orientuotos Vilniaus miesto gynybinės sienos likučiai. Tirtą vietoje sienos liekanų plotis 2,15 m, jų apatinė, pamatinė, dalis remiasi į smėlio žemį, apie 15 cm yra įgilinti į jį. Viršutinės mūro dalies $H_{abs.}$ 108,85–109,35 m. Nuo atkastosios mūro dalies šiaurinio galo mūras nebesitęsia, manoma, kad jis nuardytas tuo metu šlaite dar buvusių požeminių rūsių statybos metu ar ankstesniu laikotarpiu. Aptiktajame mūre vyravo stambūs lauko akmenys, plytelių – mažiau. Šie 15÷16×7,5÷10 cm dydžio, ne visos plytos buvo taisyklingo pavidalo. Rišta pilkšvos spalvos kalkių skiediniu su smulkaus žvyro užpildu. Kalkių skiedinys kietas su neišdegtų kalkių intarpais. Mūro aplinkoje tirtame grunte aptikta daug statybinių atliekų. Iš miesto pusės prie gynybinės sienos liekanų atkarpos glaudžiasi iki 30 cm storio siekiantis tamsesnės žemės sluoksnis, kuriame yra nemažas kiekis angliukų ir degėsių. Šiame sluoksnyje archeologinių radinių nerasta. *Perkasa 3* iškasta 0,8 m atstumu nuo perkastos 2, šlaitu žemyn. Žemės paviršiaus $H_{abs.}$ perkastos vietoje 107,04–107,99 m. Perkasoje iki 2,0–2,8 m gylio tirta daržų, kaip manoma, užslinkę grunto sluoksniai. Įvardinta, kad šioje vietoje kultūrinio sluoksnio nerasta². 2,0–2,8 m atkastas žvyro su gargždu, vandeniui nelaidus žalsvo molio žemės. *Perkasa 4* ištirta visiškai greta perkastos 3, žemesnėje šlaito terasoje. Žemės paviršiaus $H_{abs.}$ perkastos vietoje 103,42–105,49 m. Perkasa 5×3 m dydžio, joje iki pat žemio kastas gruntas, tyrimų vadovo įvardintas „daržo žeme“. Ištyrus perkasą iki žemio, jos dugne aptikta dėžės–šulinys iš storų obliuotų vertikalių lentų, lentomis grįstas ir jos dugnas. Manoma, kad šis statinys buvo skirtas vandens surinkimui. Konstatuota, kad archeologinio sluoksnio perkastos vietoje nerasta. *Perkasa 5* tirta truputį daugiau nei už 1 m nuo perkastos 4. Žemės paviršiaus $H_{abs.}$ perkastos vietoje 101,44–103,06 m. Ši 4 m ilgio ir 1,6 m pločio, archeologinio sluoksnio ir joje nerasta – po 1,6 m storio tamsaus su (sovietinėmis?) šiukšlėmis maišyto grunto sluoksniu atkastas šlapias žalsvo, į šlyną panašaus smėlio sluoksnis – menamas žemės. Nurodoma, kad gruntinio vandens lygis šioje vietoje beveik sutapo su greta stovinčio (dabartinis adresas – Maironio g. 27) namo kiemo paviršiumi. *Perkasa 6* tirta 10–11 m atstumu į šiaurę nuo perkastos 3. Pradėta kasti 3×3 m dydžio perkasa, kuri vėliau pailginta vakarų kryptimi ir tapo 12 m² ploto. Tiriant šią perkasą siekta nustatyti ar tiriamojoje vietoje esama archeologinio sluoksnio. Tyrimų vadovas nurodo, kad visas, didesnis nei 3 m storio sluoksnis – nuo šlaito nuslinkęs gruntas. Tai yra tamsios spalvos žemė su nežymiais plytų, kalkių trupiniais. Nurodoma, kad „jokio kultūrinio sluoksnio nėra“, tik perkastos viduryje 3 m gylyje nuo žemės paviršiaus atkastas ant žemio pastatyto mūro fragmentas. Plytų mūro atkarpa 1,2 m ilgio, 55 cm pločio viršuje ir 67 cm pločio apačioje. Mūryta iš raudonų ir rausvų degto molio plytų, kurių dydis 32,8÷33,5×15,0÷16,5×7,0÷7,1 cm. Žemės perkastos vietoje – nuo 3,6 m nuo šlaito paviršiaus. Archeologinių radinių tyrimo metu neaptiktas. *Perkasa 7* yra 3,5×2,0 m dydžio, ji tirta šlaite žemiau perkastos 6. Iškasus perkasą iki 1,5 m gylio srove ėmė plūsti vanduo ir perkastos tyrimą teko nutraukti. Nurodoma, kad 1,5 m gylio tirta nuo šlaito nuslinkęs gruntas. Ataskaitos išvadų

² Pagal dabar galiojančiuose archeologinius tyrimus reglamentuojančiuose dokumentuose naudojamas sąvokas reikėtų konstatuoti, kad neaptikta „archeologijos požūrių vertingo kultūrinio sluoksnio“ arba tiesiog „archeologinio sluoksnio“, t. y. kultūrinio sluoksnio susiformavusio iki 1800 metų;

nurodoma: 1) per būsimos statybos teritoriją praeina miesto gynybinė siena, 2) išliko tik apatinė pamatų dalis, akmenų ir plytų mūro fragmentai, 3) šie iki 2,15 m pločio ir 1,25 m aukščio, 4) [tyrimų vadovo teigimu] kultūrinis sluoksnis susiformavo tik nuo gynybinės sienos į miesto pusę, 5) ankstyviausi žmogaus veiklos pėdsakai tirtojoje vietoje siekia XIV amžių, 6) statybos metu reikia išsaugoti miesto gynybinės sienos liekanas.

Tyrimai pratęsti 1984 metais³, atlikti archeologiniai kasinėjimai, pagal dabar vartojamą terminologiją vadintini „detaliaisiais archeologiniais tyrimais“. Šių tyrimų metu ištirtos trys įvairaus dydžio perkastos, ištirtas bendras 180 m² plotas. *Perkasa I* 18,5 m ilgio ir 6 m pločio, ji apėmė teritoriją nuo greta Bokšto gatvės esančios akmenų tvoros iki šlaito apačioje buvusių rūsių. Nukasus viršutinį 30–40 cm storio sluoksnį ir žemiau buvusį iki 10 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnį atkastas akmenų grindinys. Manoma, kad tai buvo kiemo paviršiaus grindinys, jame buvo vakarų–rytų (t. y. šlaito link) kryptimis žemėjantis latakas paviršinio vandens nutekėjimui. Grandinys nelygus, daugelyje vietų praardytas, o pietvakariniame krašte visai nuardytas. 1,0–1,2 m gylyje ties perkastos I šiauriniu kraštu aptikti antrojo akmenų grindinio fragmentai. Manoma, kad tai buvo ankstesnis kiemo paviršius, kuris vėliau užpiltas. Panašiam gylyje buvo pastebėti įstrižai perkastos einančio medinio vandentiekio vamzdžio pėdsakai, prie pat perkastos šiaurinės kraštinės aptikta ir medinius vamzdžius jungusi geležinė vandentiekio mova. Manoma, kad ši vandentiekio atšaka siejosi su kitais dviem vandentiekio vamzdžiais,ėjusiais 1 m giliau statmena kryptimi. 25 cm atstumu nuo vamzdžių medienos liekanų aptiktas dar vienas, tarsi nepanaudotas, tokio pat vamzdžio 1,7 m ilgio fragmentas. Manoma, kad 1984 metais aptiktieji vamzdžiai sudarė vieną sistemą su aptiktaisiais 1983 metais tirtojoje perkasoje 1. Perkasoje I nuo 1,4 m gylio išryškėjo didelės duobės kontūras. Ši duobė užpildyta ypač juodos spalvos humusinga, uždurpėjusia žeme. Šiame užpilde buvo medienos atliekų, medžio žievės, gyvūnų kaulų, odos skiaučių. Aptikta ir čerpių nuolaužų, plytelių. Kai kurios plytos buvo su giliomis ir plačiomis braukomis. Plytos raudonos, rausvos spalvų. Duobės užpilde aptikta daug XVI–XVII amžiams būdingų plokštinių ir indo pavidalo koklių ir jų fragmentų. Duobė kai kur įgilinta iki žemio, jos dugnas dubens pavidalo. Perkasoje I archeologinis sluoksnis apardytas didelio kiekio įvairių laikotarpių perkasimų, todėl keleto laikotarpių kultūrinio sluoksnio horizontų nepavyko gerai atskirti. Pažymėtina, kad aptiktas ir santykinai nedidelis kiekis mažų keramikos gabalėlių. Perkastos vakarinėje dalyje žemyje išryškėjo pilkos smėlingos žemės įvairių pavidalų dėmės. Padarius jų pjūvius nustatyta, kad dalis tokių dėmių – medinių vertikalių rąstų vietos, stulpavietės. Šios stulpavietės ir rytinėje perkastos dalyje tirtas tamsesnės žemės su angliukais ruožas bei plonytis molio ruožas, laikytini ankstyviausiais žmogaus veiklos pėdsakais tirtojoje vietoje. *Perkasa II* tirta greta 1983 metais tirtosios perkastos 2, kurioje buvo aptiktos Vilniaus miesto gynybinės sienos liekanos. Anksčiau tirtoji perkasa pralėsta iki 6 m ilgio ir 4,0–5,4 m pločio netaisyklingo pavidalo perkastos. Gynybinės sienos mūrą dengė iki 1,5 m storio maišyto grunto sluoksnis. Po šiuo atkasti iki 1,75 m pločio, apardyto mūro fragmentai. Aukščiausiojo taško H_{abs.} 109,4 m. Mūryta iš stambių akmenų, plytų, statybinio laužo. Atkastieji pamatai siaurame ruože prakirsti pravedant medinio vandentiekio vamzdžius. Gynybinės sienos pamatai iš rytų pusės rėmėsi į žemį, o iš vakarų stovi ant supilto grunto. Kultūriniame sluoksnyje, tirtame abipus mūro, aptikta griuvenų, įvairaus statybinio laužo. Tik pietvakariniame perkastos kampe buvo fiksuoti tarp pilkos žemės įsiterpę du iki 8 cm storio tamsesnės žemės sluoksniai,

³ STASYS PATKAUSKAS, *Archeologinių kasinėjimų 1984 m. Vilniuje Tiesos 19–27 (Kūdrų – Bokšto g. kampas) termifikacijos vandens siurblinės statybos teritorijoje ataskaita*, Vilnius, 1985, LIIR f. 1 byla 1422;

kurie prie pamatų irgi perkasti. Buvusios gynybinės sienos pamatų mūre suformuotos konstruktyvinės vienos plytos ilgio arkos. Mūro aukštis vietomis siekė 1,2 m. *Perkasa III* tirta greta perkastos I, į šiaurę nuo jos. Ja siekta ištirti plotą link Kūdrų gatvės bei perkasoje I aptiktosios duobės šiaurinę dalį. Tirtoji perkasa 8×6 m dydžio, gilyn siaurėjanti. Perkastos vietoje jau beveik žemės paviršiuje atkastos buvusio namo mūrinės liekanos – pamatai su rūsiu. Tyrimų metu paaiškėjo, kad rūsio išliko tik vienas šonas – kitas nukastas tiesiant šioje vietoje dujotiekį. Šiaurinėje perkastos III dalyje gruntas perkastas žemiau įžemio lygio. Atkasus rūsio lieknas paaiškėjo, kad rūsys buvo dengtas cilindrinio skliautu (storis per vieną plytą – 29–31 cm), akmenimis grįstas grindis, išėjimą iš rūsio į laiptų aikštelę vakarinėje dalyje ir laiptus, vedančius į pirmąjį aukštą. Rūsio, laiptų mūras be aiškaus plytų perrišos būdo, plytos būdingos vėlyvojo renesanso – ankstyvojo baroko laikotarpiui, su braukomis. Mūras rištas gelsvos spalvos kalkių skiediniu. Rūsio patalpa buvo užversta permaišytu gruntu su griuvenomis. Žemiau akmenimis grįstų rūsio grindų fiksuotas 20 cm storio pilkos žemės su griuvenomis sluoksnis. Rūsio pamatai remiasi į smėlio įžemį. Perkastos III pietinėje dalyje fiksuotieji kultūrinio sluoksnio horizontai tokie pat kaip ir perkasoje I. 1984 metų archeologinių tyrimų ataskaitos išvadose nurodoma, kad aptiktąsias gynybinės sienos liekanas rekomenduojama išsaugoti, o statybos darbų metu vykdyti archeologinę darbų priežiūrą (dabar vadinama „archeologiniais žvalgymais“). Ar verta saugoti barokinio rūsio liekanas – neužsimenama. Ankstyviausius žmogaus veiklos pėdsakus archeologas datuoja XV amžiumi, manoma, kad intensyviausia ūkinė veikla tirtosiose vietose vyko XVII amžiuje. Aptiktosios medinio vandentiekio liekanos datuotos XVII amžiaus pabaiga.

Didelės apimties tiriamieji archeologiniai darbai sovietmečiu buvo atlikti į šiaurės vakarus nuo sklypo Maironio g. 27A esančio Vilniaus senamiesčio 46-ojo kvartalo pietinėje dalyje. Ankstyviausi čia tirti kultūrinio sluoksnio horizontai, atkastos pastatų liekanos, kiti artefaktai datuoti XIV amžiumi, tačiau tyrinėjant 3000 m² dydžio plotą, vidutinio intensyvumo XIV amžiaus kultūrinio sluoksnio horizontas su medinių pastatų liekanomis aptiktas tik 280 m² plote⁴. Kultūrinio sluoksnio storis pietinėje kvartalo dalyje – 2,4–2,7 m. XIV–XV amžiais datuojamų archeologinių radinių, minimu laikotarpiu datuojamų kultūrinio sluoksnio horizontų aptikta didelėje aplinkinėje teritorijoje prie Bokšto, Subačiaus gatvės vidurinės dalies⁵.

Vienas artimiausių sklypui Maironio g. 27A yra sklypas Bokšto g. 21A. Šis sklypas, jame esantis pastatas, yra gana daug tyrinėti. Atliekant pastato Bokšto g. 21A architektūrinius tyrimus⁶ aptikta XIV amžiumi datuotinių relikty. Pačiam seniausiam pastato raidos – I etapui – gotikiniam (architekto Sigito Lasavicko nuomone, datuotinam apytikriai XIV amžiaus pabaiga) priskiriama pastato rūsio 2, 3, 4 patalpų⁷ galinės sienos. Tai mūras su akmenimis ir stambiomis rusvomis plytomis. Jų dydžiai: 31×9,5; 29,8×9,2; 31×9,2; 31,5×9; 30,7×8; 30,5×7,6; 31,5×7,5; 14×8; 13×8; 14,5×8; 12×8; 14,2×7,8; 13,5×7,5; 13,5×7 cm. Antras šio pastato raidos etapas architektų S. Lasavicko ir Napoleono Kitkausko datuotas XVI amžiaus pabaiga, t. y. laikotarpiu po Vilniaus

⁴ KĘSTUTIS KATALYNAS, GEDIMINAS VAITKEVIČIUS, *Vilniaus miesto raida XIV–XVII amžiais*, in: Baltų archeologija, Vilnius, 1995, Nr. 4 (7), p. 25–32 (p. 31);

⁵ Plg.: GEDIMINAS VAITKEVIČIUS, OKSANA VALIONIENĖ, SAULIUS SARCEVIČIUS, *Vilniaus archeologijos atlasas*. Vilnius, 2006;

⁶ BIRUTĖ BIEKŠIENĖ, *Administracinis pastatas Vilniuje, Bokšto 21. Paruošiamieji darbai. I–mos eilės architektūriniai tyrimai*. Vilnius, 1984. Vilniaus apskrities archyvas (VAA) f. 2 b. 1135–5;

⁷ Tuometinių tyrimų rūsio planą žr. prieduose;

miesto gynybinės sienos pastatymo. Architektūros eksperto Roberto Zilinsko nuomone, ilgas, galų į dabartinę Bokšto gatvę orientuotas, mūrinis pastatas su rūsiu pastatytas XV amžiuje⁸. Sklype Bokšto g. 21A 1980–1981 metais tyrimus aplinkinėse teritorijose ir sklype Bokšto g. 21A atliko archeologas Albertas Lisanka⁹. Lauko tyrimams vadovavo archeologas Gediminas Gendrėnas. Sklype Bokšto g. 21A ištirta perkasa 1. Ji 6 m ilgio ir 4,5 m pločio, tirta iki 3,7 m gylio. Viršuje tirtas 15–20 cm storio juodžemio sluoksnis. Po juo – 120–140 cm storio tamsiai pilkos maišytos žemės su smulkiomis griuvenomis sluoksnis. Jame aptiktieji radiniai datuoti XVI amžiumi – XX amžiaus pradžia. 1,4–1,6 m gylyje atkastas 40–50 cm storio pilkos molingos žemės paviršius. Radiniai panašūs į aptiktus aukščiau aprašytajame, manoma, kad abu sluoksniai yra permaišyti. 1,7–1,9 m gylyje atkastas supilto molio su gausia smėlio priemaiša sluoksnis, kurio storis 35–50 cm. Molyje būta akmenų. Po molio – 2,2–2,3 m gylyje – maišytos juodos žemės su degėsiais ir gyvulių kaulais sluoksnis. Jo storis 40–60 cm, ties perkastos viduriu sluoksnis ~80 cm storio. Didžiausias šio sluoksnio storis – 1,1 m. Jame aptikta XIV–XV bei XVI–XVII amžių keramikos fragmentų. 2,7–2,8 m gylyje atkastas pilkos smėlingos žemės sluoksnis – kažkokio rytų–vakarų kryptimis orientuoto iki 2 m pločio griovio užpildas. Griovio dugne – nuo karščio suskeldėję akmenys bei XIV–XV amžiaus keraminių indų fragmentai. Griovyje būta stulpaviečių ir sunykusių rąstų liekanų – kažkokios konstrukcijos fragmentas. Po griovio užpildo sluoksniu, medinių konstrukcijų liekanomis perkastos šiaurinėje dalyje atkastas juodos žemės sluoksnis, kitoje perkastos dalyje – šviesiai pilkos smėlingos žemės sluoksnis. Juose aptiktas didelis kiekis buitinės keramikos, datuotos XIV–XV amžiais, fragmentų. Manoma, kad sluoksniai susiformavo verčiant į buvusį griovį šiukšles, atmatas. Po šiais sluoksniais tirti sluoksniai su nedideliu kiekiu buitinės keramikos, gyvūnų kaulais, po kuriais nevienodame gylyje atidengtas smėlio įžemis. Apatiniai kultūrinio sluoksnio horizontai datuoti XIV amžiumi. Tyrimų metu neaptikta jokių anksčiau čia galimai stovėjusių mūrinių pastatų liekanų.

1983–1984 metais sklype Bokšto g. 21A, prie numatyto remontuoti pastato, ūkinio pastato, kitų statinių atlikti inžineriniai geologiniai tyrimai, kuriems vadovavo Vidmantas Vaitiekūnas, o archeologinę priežiūrą atliko ir ataskaitos dalį apie ją parašė Eugenijus Butėnas¹⁰. Pastatų išorėje iškasti 8 šurfai, dar 6 šurfai iškasti pastato rūsyje, taip pat išgręžti 2 gręžiniai iki 6 m gylio. Nustatyta, kad technogeninių piltų gruntų sluoksnio (archeologų terminologija – kultūrinio sluoksnio) storis 2,2–3,2 m. Teigiama, kad gruntinis vanduo iki 6 m gylio nerastas¹¹. Nustatyta, kad pagrindinio (administracinio) pastato pamatai iš gatvės pusės (šurfas 1) įgilinti iki 2,5 m, kitose vietose (kur yra rūšiai) – apie 4,5 m iš lauko pusės ir 0,3–0,7 m iš rūsių. Priestato (šurfas 4) pamatai įgilinti 1,5 m. Ūkinio pastato (dabartinių griuvėsių) šiaurės rytinės fasadinės sienos pamatai (arkinių pamatų atramos? – šurfai 6, 8) įgilinti 3,7 m, vadinamas vidinės sienos pamatas (šurfo 7 piešinyje – arkinio pamato lankas, žr. priedus) – 1,5 m. Tvoros pamatas šalia Bokšto gatvės įgilintas 2 m, kieme – 0,9 m. Pamatų būklė gera. Po pamatais fiksuotas piltas arba natūralus (aliuvinis) smėlis. Archeologinėje ataskaitos dalyje nurodoma, kad (kastų šurfų vietose) kultūrinio sluoksnio storis siekia 3,5–4,0 m, tikslus storis nenustatytas, nes buvo ieškoma tik pamatų apačios. Kultūrinis sluoksnis, ypač viršutiniai jo horizontai, apardytas. Nurodoma, kad „...Aptiktus mūrinius statinius

⁸ Roberto Zilinsko žodinė informacija;

⁹ ALBERTAS LISANKA, 1980 ir 1981 metais Vilniuje, Vito g. 7, 9 vykdytų žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Vilnius, 1982, LIIR f. 1 b. 963;

¹⁰ VIDMANTAS VAITIEKŪNAS, (Užsakovas – Sąjunginis susivienijimas „Rybstrojmontaž“ Vilniaus remonto–montažo valdyba) Pastatas Vilniuje, Bokšto 21. Priešprojektiniai darbai. Inžinerinė geologija. Vilnius, 1984, VAA f. 2, b. 1135–1

¹¹ Galbūt todėl, kad buvo dirbama gruodžio ir balandžio mėn.?

reiktų datuoti gotika. Tačiau yra pastebimos 3–4 rekonstrukcijos, vykdytos XVI–XVIII a. ir XX a. pradžioje...“. Tais „statiniais“ veikiausiai yra atkastieji pamatai. Kur yra šie „statiniai“ – tiksliau nedetalizuota. Rūsiuose pamatai įgilinti 0,3–0,7 m, kultūrinis sluoksnis čia (rūsyje) labai suardytas. Išvadose nurodoma, kad norint nustatyti pirminį teritorijos apgyvendinimą, reiktų atlikti išsamesnius archeologinius tyrinėjimus.

2004 metais žvalgomojusius archeologinius tyrimus sklype ir į pietus nuo sklypo atliko archeologas Eugenijus Butėnas¹². Tyrimai vyko planuojamų žemės judinimo darbų zonoje. Tyrimais siekta nustatyti kultūrinio sluoksnio storį, sudėtį, datavimą. Iširti 3 šurfai, tirtas 12 m² plotas. Šurfai 1 ir 2 nepateko į sklypo Bokšto g. 21A teritoriją, jie kasti į pietus nuo sklypo pietinės ribos. Tirtuose šurfuose įžemis pasiektas 1,33–1,72 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Šurfuose 1 ir 2 vertingesnio kultūrinio sluoksnio neaptikta, dominuoja supiltiniai sluoksniai. Šurfe 1 2,1 m gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktas gruntinis vanduo. Šurfe 3 surasta įvairios paskirties XVI amžiaus pabaiga – XX amžiumi datuotos keramikos dirbinių. Viršutinis tirtasis kultūrinio sluoksnio horizontas – iki 75 cm storio pilka žemė – dalinai suformuota ar apardyta XX amžiuje, nes sluoksnyje surasta minimo laikotarpio radinių, šiukšlių. Mūrinių konstrukcijų tyrimų metu neaptikta, ataskaitoje duomenų apie galimai mūrinės statybos metu susiformavusius kultūrinio sluoksnio horizontus (kalkių skiedinio su griuvenomis sluoksnelius) neaptinkame. Nurodoma, kad siekiant sklype aptikti galimo (buvusio?) užstatymo pėdsakus, būtų tikslinga pratęsti archeologinius žvalgomojusius tyrimus šiaurinėje – šiaurės vakarinėje sklypo dalyse.

2006 metais tyrimus sklype pratęsė archeologas Robertas Žukovskis¹³. Susidaro įspūdis, kad archeologas apie anksčiau sklype atliktus žvalgomojusius archeologinius tyrimus nežinojo – duomenų apie tyrimus nėra ankstesnių tyrimų apžvalgoje¹⁴. Sprendžiant iš šurfo 1 aprašymo (tirti suardyti, supiltiniai sluoksniai), sklype tirtų vietų sugretinimo (žr. situacijos planą), tyrimai atlikti anksčiau archeologo Alberto Lisankos tirtos perkastos 1 vietoje. Žvalgomųjų tyrimų metu fiksuotas 1,5–3,3 m storio kultūrinis sluoksnis, šurfe 4 įžemis nebuvo pasiektas. Natūralūs, žmogaus veiklos nepalieti sluoksniai (smėlis, molis su smėliu) yra semiami gruntinio vandens¹⁵. Apatinis, ankstyviausias, 2006 metais tirtasis kultūrinio sluoksnio horizontas datuotas XVII amžiumi. Po velėna šurfuose kasti 0,9–1,25 m storio pilkos, tamsiai pilkos spalvos žemės sluoksniai su XVII–XX amžiumi datuojamais archeologiniais radiniais. Tyrimų metu neaptikta jokio užstatymo pėdsakų.

2012 metais Bokšto gatvėje vykusių archeologinių tyrimų, susijusių Vilniaus gynybinės sienos bastėjos rekonstrukcijos, metu XIV amžiumi datuotinių kultūrinio sluoksnio horizontų nebuvo identifikuota¹⁶. Perkasa 4 iširta už bastėjos teritorijos, tarp sovietmečiu įrengtų šulinių. Bendras perkastos ilgis ~28 m. Perkasa ėjo sovietmečiu įrengtosios nuotekų trasos vakarinėje pusėje, todėl didesnė tirta grunto dalis – supilta maišyta pilkšva žemė. Tik vakarinėje perkastos dalyje buvo

¹² EUGENIJUS BUTĖNAS, *Archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų Vilniaus senamiestyje Bokšto g. Nr. 21A ataskaita*, Vilnius, 2005. LIIR f. 1 b. 4292;

¹³ ROBERTAS ŽUKOVSKIS, *Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Bokšto g. 21A, Vilniuje, 2006 m. Ataskaita*, Vilnius, 2007. LIIR f. 1 b. 4762;

¹⁴ Tuo metu „Vilniaus archeologijos atlasas“ dar nebuvo viešai prieinamas, galėjo suklaidinti A. Lisankos ataskaitos adresas (Vito gatvė), o E. Butėno ataskaita veikiausiai dar nebuvo pakliuvusi į archyvus;

¹⁵ Tyrimai buvo atliekami spalio mėnesį;

¹⁶ INGA MARTIŠAUSKYTĖ, VALDAS STEPONAITIS, EVALDAS VAILIONIS, *Vilniaus gynybinės sienos bastėja, in: Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais*, Vilnius, 2013, p. 233–258; lauko tyrimams vadovavo archeologas Evaldas Vailionis, archeologinių tyrimų ataskaita dar nėra paruošta;

fiksuoti neperkasti, archeologijos požūriū vertingi sluoksniai. Perkasa buvo kasama atkarpomis, kurių buvo 4. Atkarpos 1 ilgis 6 m, plotis ~3,2 m. Ties šios atkarpos pietvakarine dalimi žemės paviršius yra $H_{abs.} \sim 113,7$ m lygyje. Atkarpoje buvo pasiektas $H_{abs.} \sim 110,40$ m gylis. Didesnėje dalyje šios atkarpos archeologinis sluoksnis buvo suardytas sovietmečiu. Tik atkarpos PV dalyje fiksuoti dalinai nepažeisti sluoksniai. $H_{abs.} \sim 110,50$ m gylyje fiksuotas apie 3 cm storio pirminis natūralus (gamtinis) žemės paviršius – juosva smėlinga žemė. Analogiškas sluoksnis buvo visoje perkasoje bei žvalgytoje trasoje 1, kurioje pirminis žemės paviršius aptiktas $H_{abs.} 112,02\text{--}112,06$ m gylyje. Šio paviršiaus apačioje yra tolygus ryškiai rusvos ar geltonos spalvos smėlis. Virš pirminio žemės paviršiaus fiksuoti ~50 cm storio natūraliai susiformavę šviesiai rudi ar gelsvi smėlingi sluoksniai. Aukščiau visame fiksuotame pjūvyje išskirti 5 kultūrinio sluoksnio horizontai su žmogaus veiklos pėdsakais. Pagal tai, kad paviršiuje aptikta degėsių, jie siejami su gaisrais. Apatinis horizontas yra suformuotas $H_{abs.} \sim 110,10$ m lygyje. Tai apie 10 cm storio juoda ar tamsiai ruda žemė su iki 1 cm storio juodu (degėsių?) sluoksnėliu viršutinėje dalyje. Aukščiau supilta juosva, maišyta su rusvo molio lizdais bei gelsvu smėliu žemė. Ant jos aptiktas $1,2 \times 0,75$ m dydžio apardytas akmeninio grindinio plotelis. Tai – antrasis kultūrinio sluoksnio horizontas. Jo viršus fiksuotas $H_{abs.} 111,33\text{--}111,39$ m lygyje. Tikėtina, kad grindinys sietinas su vienu (apatiniu?) sklype Maironio g. 27A, 1984 metais tirtoje perkasoje I aptiktųjų grindinių. Ant grindinio buvo susidaręs 2–4 cm storio juodos žemės sluoksnis. Aukščiau fiksuotas iki 20 cm storio (iki $H_{abs.} 111,56$ m) supiltas žvyringas griuvenų sluoksnis su geltono ir rusvo molio plytgaliais. Virš akmeninio grindinio fiksuoti dar bent 3 kultūrinio sluoksnio horizontai. 60 cm aukščiau šio grindinio, $H_{abs.} 111,97$ m lygyje, ant supiltinių sluoksnių aptiktas paviršinis juodos ar rudos žemės sluoksnis – trečiasis buvusio žemės paviršiaus horizontas. Virš jo išsiskiria plonas degėsių ir pelenų sluoksnelis, ant kurio yra supiltas iki 35 cm storio degusio rusvo molio bei molio gabalų sluoksnis. Jo viršuje koncentravosi trupantys plytgaliai. Aukštesnis, ketvirtasis žemės paviršiaus horizontas fiksuotas 1,05 m aukščiau apatinio akmeninio grindinio, $H_{abs.} 112,39$ m lygyje. Jis suformuotas užpylus 10 cm storio juosvos žemės (degėsių?) sluoksnį ant molio sluoksnio su griuvenomis. Ant šio paviršiaus fiksuoti ploni supiltiniai ar sąnašiniai paviršiniai sluoksnėliai. 10 cm aukščiau aptiktas viršutinis (penktasis) paviršinis sluoksnis, kuris išsiskyrė degėsinga 1–2 cm storio žeme. Virš jos yra supiltas storesnis, iki 10 cm storio, smulkių griuvenų sluoksnis, kuriame buvo gausu rusvos ar gelsvos spalvos plytų duženų. Aukščiau yra įvairūs supiltiniai 20 cm storio juosvos žemės sluoksniai. Virš jų – perkasti sovietmečiu suformuoti sluoksniai. Atkarpos 2 ilgis 6 m, plotis apie 3,3 m. Jos pietiniame krašte žemės paviršius yra $H_{abs.} \sim 113,70$ m lygyje; šiauriniame krašte žemės paviršius yra $H_{abs.} 114,02$ m lygyje. Atkarpoje buvo pasiektas $H_{abs.} 110,33$ m gylis. 1,0–1,6 m pločio atkarpos vakarinė dalis buvo neperkasta sovietmečiu. Atkarpos pietinėje dalyje, $H_{abs.} 110,70$ m lygyje fiksuotas 2–3 cm storio pirminis natūralus žemės paviršius – juosva smėlinga žemė. Pirminis reljefas čia, apie 4,5 m į P nuo fiksuotojo atkarpoje 1, iškyla per 20 cm. Virš jo yra 60 cm storio natūraliai susiformavęs geltono smėlio sluoksnis. Atkarpos šiaurės vakariniame kampe, $H_{abs.} 111,35\text{--}111,41$ m lygyje aptikta XVI amžiumi datuoto apardyto akmeninio grindinio dalis. Tai grindinio, aptikto atkarpoje 1, tęsinys, o bendras grindinio ilgis (rytų–vakarų kryptimi) buvo per 2,5 m. Toliau į pietus grindinys neišliko, už 85 cm nuo kraštinio grindinio akmens aptikta vidutinio dydžio 4 akmenų eilė. Tai spėjamo XVI amžiaus pabaigos – XVII amžiaus pradžios medinio statinio pamato dalis. Pamatas yra orientuotas skersai atkarpos, rytų–vakarų kryptimi. Pamatas iš akmenų ir plytų su braukomis, sudėtų į nedegto rusvo molio sluoksnį. Jų viršus fiksuotas $H_{abs.} 111,53$ m lygyje. Toliau į pietus, už šio akmenų

pamato vėl aptikta akmeninio grindinio dalis, kuri datuota XVI amžiumi. Grindinys yra grįstas iš nedidelių akmenų. XVI amžiaus grindinio ir pamato dalys, besitęsiančios atkarpoje 4 m į pietus, yra užpiltos pilkšva žeme ar šviesiu geltonu smėliu bei viršuje esančia juosva žeme, kuri žymi tuometinį žemės paviršių. Šiame sluoksnyje rasta 1570 metų Žygimanto Augusto 2 denarų moneta ir 4 švininiai šratai. Vėliau ši suformuota įduba buvo užlyginta maišytu gelsvu smėliu. Ant jo fiksuotas plonas degėsių sluoksnis, kuris buvo užpildytas intensyvesniu griuvenų, rusvo molio sluoksniu. Atkarpos šiauriniame krašte fiksuotas intensyvesnis rusvo perdegusio molio ar molio skiedinio sluoksnis (krosnies liekanos? sąvarta?). Šiame horizonte rasta Maskvos valstybės valdovo Fiodoro Ivanovičiaus (1584–1598) kapeika, 1610 metų ATR valdovo Zigmanto III Vazos Rygos šilingas, 1628 metų Maskvos valstybės valdovo Michailo Fiodorovičiaus kapeika ir du 1647 ir 1650 metų Kristinos šilingai. Atkarpos pietiniame krašte, aukščiau minėto grindinio ($H_{abs.}$ 111,46 m) aptiktas apie 1,1 m ilgio, apie 33 cm storio įkastos plytų sienelės paviršius. Sienelė priskirta XVII amžiaus I pusės šildymo krosniai, kuri buvo aptikta atkarpoje 3. Nurinkus šiuos grindinius ir pamatą, aptiktos į žemį įgilintos ūkinės duobės, kurių užpilde buvusiai organikai supuvus, į duobes susmego ir akmenų grindiniai. Jose rasti keli XVI a. pabaiga – XVII a. I puse datuojami keramikos radiniai. $H_{abs.}$ 110,64–110,73 m lygyje pasiektas ir natūralus pirminis žemės paviršius – 1–2 cm storio juosva degėsinga žemė. Virš jos susidarė sąnašiniai smėlio sluoksniai. Atkarpoje 2 aptiktos ir XVII amžiaus pabaiga datuotino medinio pastato liekanos. Atkarpos 3 ilgis 6 m, plotis 3,3 m. Trasos pietiniame krašte žemės paviršius buvo $H_{abs.}$ 114,51 m. Atkarpoje buvo pasiektas $H_{abs.}$ ~110,3 m. Atkarpos pietinėje dalyje, $H_{abs.}$ ~111,0 m taip pat fiksuotas 2–3 cm storio pirminis natūralus žemės paviršius – juosva smėlinga žemė. Atkarpos viduryje po XVII amžiaus pabaigos – XVIII amžiaus pradžios pastatu aptikta apardyta XVII amžiaus I pusės stačiakampė dviaukštė (?) krosnis. Kaip tik šios krosnies viduriu ir buvo nutiesta sovietinė buitinių nuotekų trasa. Atkarpos R ir V pjūviuose išliko apardytos krosnies sienelės. Krosnis mūryta iš 29–30 cm ilgio, 14,5–16 cm pločio ir 6,5–7 cm storio rusvo ir gelsvo molio plytų. Dažnai jos buvo su 4 išilginėmis braukomis. Visa apie 6 m ilgio krosnis sąlyginai suskirstyta į 4 dalis (patalpas). Krosnies šiauriniame gale buvo įrengta apie 1,5 m pločio įėjimo patalpėlė, į kurią buvo patenkama iš vakarų pusės. Į pietus už šios patalpėlės buvo įrengta apie 1,5 m ilgio antra patalpa, sąlyginai pavadinta pakuros prieangiu. Į ją buvo patenkama pro sienute su arkine sąrama. Ši 80 cm aukščio, 70 cm pločio, 50 cm storio, atidengtas jos ilgis siekė 1 m. Pati arka mūryta dedant dvi statmenas trumpaines plytas. Plytos rištos moliu. Per krosnies eksploatacijos laikotarpį šiose abiejose patalpėlose ant sąnašinio žemio susidarė iki 15–20 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuriame, rasta pavienių glazūruotos ir neglazūruotos buitinės keramikos šukių bei dvi XVII amžiaus III dešimtmečio apdegusios monetos – Zigmanto III Vazos 2 denarai. Iš pakuros prieangio malkomis buvo užpildoma trečioji krosnies patalpa – pakura. Jos vidinis ilgis galėjo siekti apie 1,5 m. Pakuroje buvo sumūrytos 3 arkutės. Pakuros aukštis iki arkučių viršaus siekė apie 55 cm, vėliau sumažėjo. Pakuros aukštis iki virš jos buvusios kaitinimo patalpos dugno siekia apie 90 cm. Statant krosnies pakuros dalį, ties jos sienomis buvo įsikasta į natūralius sąnašinius smėlio sluoksnius maždaug iki 1,8 m gylio, iki $H_{abs.}$ 110,23 m. Buvo perkastas ir šioje perkasoje fiksuojamas natūralus juosvos smėlingos žemės paviršius. Menamas žemės paviršius galėjo būti krosnies kaitinimo kameros lygyje ties $H_{abs.}$ apie 112,00–112,10 m. Rytiniame ir vakariniame pjūviuose čia buvo fiksuotos XVI amžiaus akmeninio grindinio liekanos. Pakuros vakarinės sienutės apačia sumūryta iš 3 eilių plytų. Plytos dėtos ant žemio – smėlio. Kraštuose smėlio sluoksnis yra minkštas, o pakuros viduryje, dėl aukštos temperatūros poveikio jis tapo

kietas ir įgavo rusvą spalvą. Ant trečios plytų eilės yra išmūrytos trys vienos plytos ilgio arkutės. Arkutės storis yra plytos ilgio (apie 30 cm). Virš pakuros buvo įrengta krosnies kaitinimo kamera. Ji buvo didesnė už pakurą. Jos išlikęs vidinės dalies plotis siekė 1,62 m, ilgis galėjo būti apie 2 m. Kameros vakarinėje sienoje išliko 2 stačiakampės dūmtakių angos. Kameros denginys – cilindrinis skliautas. Jis neišliko, jo aukštis nenustatytas. Išgriovus krosnį pakuros prieangyje buvo supilta apie 65 cm storio molingas sluoksnis su krosnies plytomis. Aukščiau fiksuotas XVII amžiaus pabaigoje suformuoti sluoksniai, o virš krosnies aptikta XVII amžiaus pabaigos – XVIII a. pradžios 7,2 m ilgio ir 67 cm pločio pastato pietrytinė dalis. Šis pastatas galimai buvo iki šiol išlikusio pastato Bokšto g. 21A dalimi, galbūt šio pastato priestatu. Išlikusios 63 cm aukščio ir 67 cm ilgio pietinės sienos viršus fiksuotas $H_{abs.}$ 113,01 m lygyje, apačia – $H_{abs.}$ 112,38 m lygyje. Atidengtas 4,65 m ilgio patalpos R kraštas. Patalpa buvo grįsta keturkampėmis apie 20×20 cm dydžio ir 3,7–4,0 cm storio neglazūruotomis plytelėmis, kurios sudėtos ant 2–3 cm storio kalkių skiedinio sluoksnio. Grindys yra $H_{abs.}$ 112,57 m lygyje. Šiaurinėje perkastos atkarpos dalyje atsidengė pastato rytinės sienos pamatinių akmenų dalis. Grindys buvo apneštos degėsiomis. Po grindimis supiltiniame smulkių griuvenų sluoksnyje rastas 1665 metų lenkiškas ATR valdovo Jono Kazimiero šilingas. Šio valdovo valdymo laikotarpyje kaldintų monetų surasta ir ant plytelių grindų. Čia taip pat surasta ir žaliai glazūruotų plokštinių koklių, datuotinių XVI amžiaus pabaiga – XVII amžiaus I puse, fragmentų. Atkarpa 4 buvo 9,3 m ilgio ir apie 3,5 m pločio. Pietiniame jos krašto $H_{abs.}$ 115,11 m, šiauriniame – $H_{abs.}$ 114,51 m. Tyrimų metu joje buvo pasiektas $H_{abs.}$ 111,20 m gylis, $H_{abs.}$ 111,16–112,16 m aptiktas pirminis žemės paviršius. Atkarpos centre, $H_{abs.}$ 112,61–112,80 m, aptikta kelių akmenų sangrūda – menama XVI amžiaus pabaigos – XVII amžiaus pradžios medinio statinio akmeninio pamato dalis. Atkarpos V dalyje, $H_{abs.}$ 112,70 m, aptikta XVI amžiumi datuojamo akmenų grindinio dalis, kuri tęsėsi visoje perkasoje. Grindinyje yra du latakai, kurie orientuoti skersai Bokšto gatvės. Jie sudėti iš stambesnių akmenų. Pietiniu latakų vanduo nubėgdavo pietvakarių – šiaurės rytų kryptimi, šiauriniu – vakarų–rytų. Grindinio pietinėje dalyje yra 1,1 m pločio skersinis perkasimas, užpiltas juosva žeme. Jame rasta audeklo plomba, datuotina XVIII–XIX amžiais. Galbūt tai medinio vandentiekio, aptikto sklype Maironio g. 27A 1983–1984 metais vykusių tyrimų metu perkasimas?

Kaip jau minėta, vienas svarbiausių objektų šioje miesto dalyje – Vilniaus miesto gynybinės sienos liekanos. Šio, XIX amžiaus pradžioje beveik visiškai nugriauto, statinio, statinių komplekso trasa, atskirų sudedamųjų dalių vietos dar nėra tiksliai lokalizuotos.

2002 metais atliekant archeologinius žvalgymus Kūdrų gatvės rekonstrukcijos darbų metu¹⁷, archeologiniai darbai buvo vykdomi ir prie sklypo Maironio g. 27A šiaurinės – šiaurės vakarinės dalies (žr. pav. 1 – situacijos planą). Kalvoje tarp pastato Bokšto g. 16/2 ir Maironio g. 27A apie 630 m² plote buvo nukastas 2,0–6,0 m storio supiltinis, sujauktas XX amžiumi datuotas grunto sluoksnis. Manoma, kad jis suformuotas tiesiant požeminius inžinerinius tinklus. Archeologinio sluoksnio šių darbų metu neaptikta ar jis nepasiektas. Demontuojant seną lietaus nuotekynės atšaką, 5,7–6,0 m gilyje ($H_{abs.}$ 112,70 m) aptiktas Vilniaus miesto gynybinės sienos fragmentas. Fragmento viršaus Manoma, kad tai požeminės, pamatinės jos dalies liekanos. Atkastasis fragmentas 1,8 m ilgio, 1,2–1,4 m pločio. Fiksuoto mūro aukštis 1,5 m, jo apačia dėl sparčiai kylančio gruntinio vandens nebuvo pasiekta. Manoma, kad į P nuo atkastojo fragmento

¹⁷ ROBERTAS ŽUKOVSKIS, Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ir žvalgymų Kūdrų g. Vilniuje, 2002 metais ataskaita, Vilnius, 2003, LIIR f. 1 byla 3925;

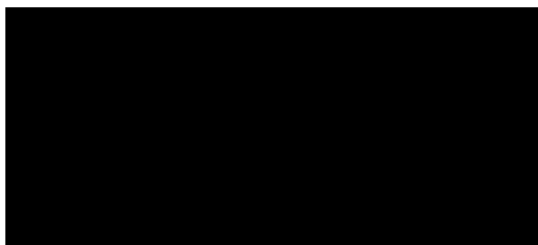
buvusi gynybinės sienos liekanų dalis sunaikinta statant pastatą Maironio g. 27A. Kita vertus, tuomet vykusių tyrimų metu tiksliai nebuvo nustatyta, ar tikrai nurodytoje vietoje gynybinės sienos liekanos buvo sunaikintos ankstesnių darbų metu.

Kažkur netoliese miesto gynybinėje sienoje yra buvę varteliai. Sugretinus pastato Maironio g. 27A vietoje ir aplinkoje aptiktųjų gynybinės sienos liekanų kryptis nustatyta, kad jų susikirtimo vieta galėjusi būti dabartinio pastato šiaurinėje dalyje. Tikėtina, kad šioje susikirtimo vietoje būta ir vartelių, žymimų 1648 metų Frydricho Getkanto Vilniaus įtvirtinimų plane (pav. 2). Lenkų istoriko, prof. Juzefo Marošeko nuomone¹⁸, šie, kol kas tiksliai nelokalizuoti, varteliai išmūryti jau gynybinės sienos statybos metu. Įdomu, kad XVIII amžiaus dokumente aptiktas Bokšto gatvės pavadinimas „Pozavalna“ – esanti palei pylimą¹⁹. Tai, kaip ir gynybinės sienos Subačiaus vartų, artilerijos bastiono („barbakano“) artumas liudija gynybinį šios miesto dalies charakterį.

Išvados ir rekomendacijos:

Nors sklype Maironio g. 27A kultūrinis, archeologinis sluoksnis ir archeologinės struktūros (taip pat ir Vilniaus miesto gynybinės sienos liekanos, galimai mūrinio ar kelių mūrinių pastatų liekanos ir kt.) veikiausiai yra stipriai apardyti anksčiau vykusių žemės kasimo, statybos darbų metu, yra tikimybė, kad sklype dar esama archeologijos vertybių. Pastato vietoje buvusios gynybinės sienos atkarpoje galimai būta vartelių. Sklypas patenka į Vilniaus senamiesčio, Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais teritorijas, todėl bet kokių žemės kasimo darbų metu čia būtina atlikti archeologinius tyrimus. Tyrimų pobūdis – detalieji archeologiniai tyrimai, žvalgomieji archeologiniai tyrimai ar archeologiniai žvalgymai – būtų parenkamas pagal numatomas žemės kasimo darbų apimtis.

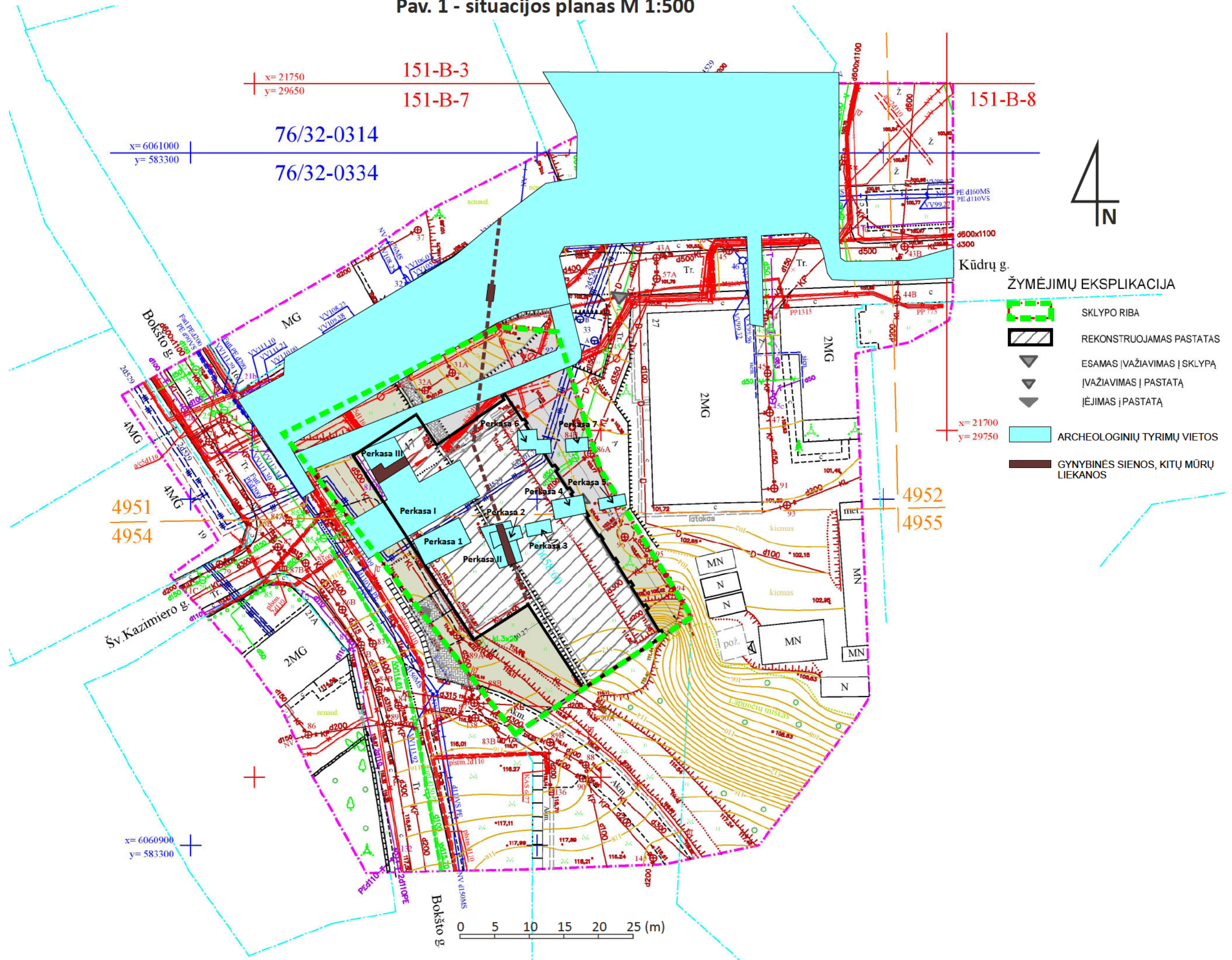
Vilnius, 2018-04-23

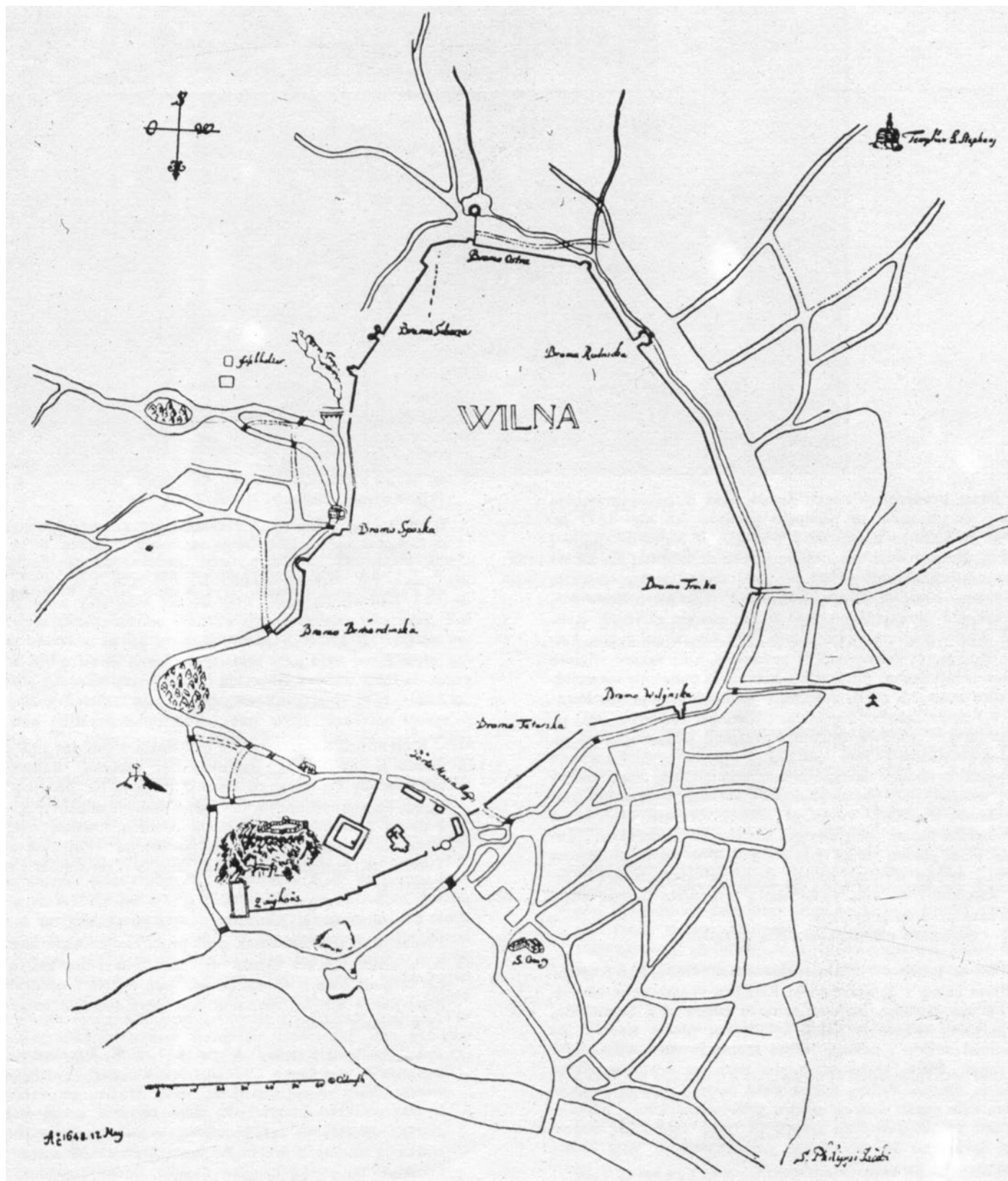
¹⁸ JÓZEF MAROSZEK, *Ulice Wilna w XIV–XVIII wieku*, in: *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, Nr. 1–2. Warszawa, 1999, s. 163–186;

¹⁹ TERESĖ DAMBRAUSKAITĖ, *Administracinis pastatas Vilniuje Bokšto 21. Istoriniai tyrimai. Istorinė apybraiža*. Vilnius, 1981. VAA f. 1019 ap. 11. b. 5329.

Pav. 1 - situacijos planas M 1:500

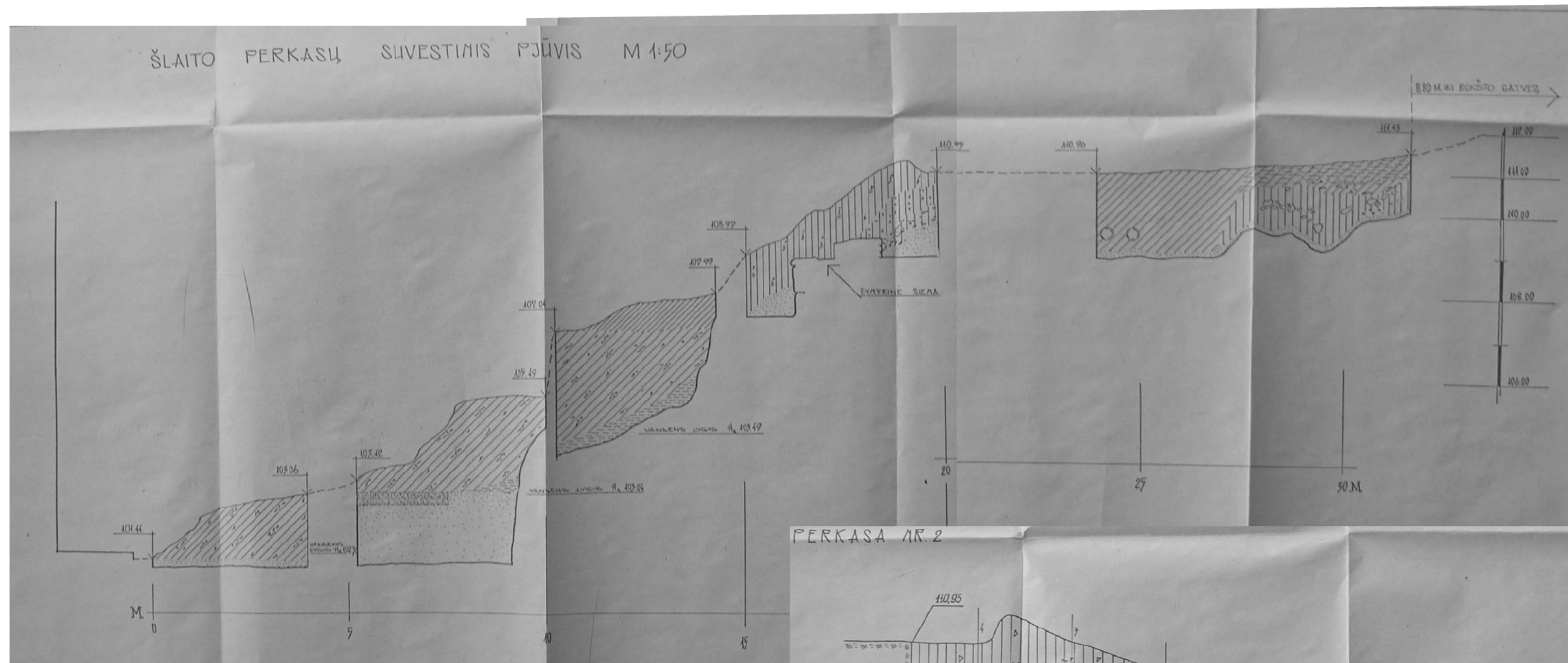
Pav. 2 - tiriamoji vieta 1648 metų Frydricho Getkanto
Vilniaus miesto gynybinių įtvirtinimų plane

Pav. 3 - 1983 ir 1984 metų archeologinių tyrimų situacijos planas

Pav. 4 - 1984 metų archeologinių tyrimų pjūviai

PERKASA NR. 2

